ኢትዮጵያ (ደረጃ 2)

የኢትዮጵያ መንግሥት ሕገ ወጥ የሰዎች ዝውውርን ለማጥፋት ያስችላሉ የተባሉ ዝቅተኛ ደረጃዎችን ሙሉ በሙሉ የማያሟላ ቢሆንም ይህንኑ ለማስቀረት ጉልህ ጥረት በማድረግ ላይ ይገኛል። ከቀድሞው የሪፖርት ወቅት ጋር ሲነፃፀር መንግሥት በአጠቃላይ የተሻለ ጥረት ማድረጉን እያሳየ ሲሆን ኢትዮጵያ አሁንም በደረጃ 2 ላይ ነው የምትገኘው። ባለሥልጣናት ተጨማሪ ድንበር ተሻጋሪ ሕገወጥ አዘዋዋሪዎችን መርምረው በሕግ እንዲቀጡ በማድረግ ለመጀመሪያ ጊዜ በ 20 ዓመታት በሀገሪቱ ውስጥ በግዳጅ የጉልበት ሥራ ወይም በወሲብ ንግድ ሕገወጥ የሰዎች ማዘዋወር ወንጀለኞችን ተጠያቂ ማድረጋቸውን ዘግበዋል። ባለስልጣናት ሪፖርት እንዳደረጉት ብዛት ያላቸው ድንበር ተሻጋሪ የሕገ-ወጥ ሰዎች አዘዋዋሪ ሰለባዎች ሊሆኑ የሚችሉትን እንዲሁም በርካታ በአገር ውስጥ ሰለባ የሆኑ ኢትዮጵያውያንን በመለየት ለብዙዎች አገልግሎት በመስጠት ላይ እንደሚገኙ ገልጸዋል። በተጨማሪም መንግሥት የሠራተኛ ስምምነቶችን ለማጠናከር ከተባበሩት አረብ ኤምሬትስ፣ ከኩዌት እና ከኦማን ጋር የሁለትዮሽ ስምምነቶችን ተፈራርሟል፣ እናም የፀረ-ሕገወጥ የሰዎች ማዘዋወር እና ድብቅ ሕገወጥ የሰዎች ዝውውር ግብረ ኃይል በገጠር መንደሮች ውስጥ ግንዛቤ የማስጨበጥ ዘመቻውን ቀጥሏል። ይሁን እንጂ መንግሥት በበርካታ ቁልፍ መስኮች ዝቅተኛ መስፈርቶችን አላሟላም። ባለሥልጣናት በኢትዮጵያ ውስጥ ድንበር ዘለል ያልሆኑ ሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውርን ለማገድ ከሁኔታው ደረጃ ጋር ተመጣጣኝ እርምጃዎችን ስለመወሰዳቸው ሪፖርት አላደረጉም፣ እናም በክልሎችና በፌዴራል መንግሥት መካከል ውጤታማ ያልሆነ ቅንጅት በአጠቃላይ በሕግ አፈፃፀም ላይ እንቅፋት ሆኖ ቆይቷል። ባለሥልጣናት ድንበር ተሻጋሪ እና የውስጥ ዝውውር ሰለባዎችን ለመለየት የመንግስት መደበኛ የአሠራር ሂደቶችን (SOPs) ማሰራጨት ወይም መተግበር ላይ ሰለባዎች ሊሆኑ የሚችሉትን ሁሉ በተመለከተ ሙሉ ሪፖርት አላደረጉም ፣እንዲሁም መቅረብ ወይም መጠቀስ የነበረባቸውን አገልግሎቶች አላቀረቡም።

ቅድሚያ የሚሰጣቸው ምክረ ሃሳቦች

አዋጅ ቁጥር 1178/2020ን በመመርኮዝ በኢትዮጵያ ውስጥ በወሲብ ንግድ ወይም በቤት ውስጥ የጉልበት ብዝበዛን የሚፈጽሙ ሕገወጥ አዘዋዋሪዎችን እንዲሁም ወደ መካከለኛው ምስራቅ የጉልበት ሥራ እንዲሠሩ የሚያመቻቹትን ጭምር ለመመርመር እና ለፍርድ ለማቅርብ ጥረቶችን ያሳድጉ ።

• የኢትዮጵያን ስደተኛ ሠራተኞች፣ ሞግዚት አልባ ሕፃናትንና የሰሜን ኮሪያ ሰራተኞችን ጨምሮ ተጋላጭ ቡድኖችን ለይቶ ለማወቅ የብሔራዊ ተጠቃሽ ዘዴዎችን (SOPs) በመላው አገሪቱ ላሉት ባለስልጣኖች ማሰራጨት እና መተግበር። • በሕገወጥ የሰዎች ማዘዋወር እና በድብቅ የሰዎች ማዘዋወር መካከል የመለየት ችሎታቸውን ለማሻሻል ለህግ አስከባሪዎች እና ለሕግ ተርጓሚ ባለሥልጣኖች የሚቀርበውን ሥልጠና ማሳደግ። • በቂ እንክብካቤን ለማረጋገጥ የሕገ-ወጥ ዝውውር ሰለባ ለሆኑ ወንዶች የጥበቃ አገልግሎት መስጠት እና የሚቻል ከሆነ ለሁሉም ሰለባዎች በገንዘብ ወይም በዓይነት ድጋፍ ማድረግ። •የውጭ አገር የአሠሪ እና ሠራተኛ አገናኝ ኤጀንሲዎችን የመቆጣጠር፣ አሠሪና ሠራተኛ አታሼዎችን የማሰማራት እንዲሁም ሕገ-ወጥ ቀጣሪዎችን የመመርመር እና ለፍትሕ የማቅረቡን ስራ አጠናክሮ በመቀጠል የውጭ አገር የቅጥር አዋጅን ሙሉ በሙሉ ተግባራዊ ማድረግ። • ብሔራዊ መታወቂያ እና ፓስፖርት በመስጠት እና በተሻለ ሁኔታ በማጣራት ለሕጻናት በተጭበረበረ ሁኔታ የማደሉን አካሄድ ማስቀረት። • በመካከለኛው ምስራቅ እና በሌሎች ሀገሮች ውስጥ በሰዎች ዝውውር እና በሠራተኛ መብቶች ዙሪያ ለሁሉም ስደተኛ ሠራተኞች ከመሄዳቸው በፊት በሚሰጥ ስልጠና መረጃ ይካተት። • ገጠሪቱ ኢትዮጵያን ጨምሮ በሁሉም የአገሪቱ ክፍሎች የግንዛቤ ዘመቻ መዳረሱን ማረጋገጥ። • በዓቃቤ ህግ ቢሮ አማካኝነት ባለሥልጣኖች ድንበር ተሻጋሪ ያልሆኑ ሕገወጥ አዘዋዋሪዎችን ለመያዝ የሚያደርጓቸውን ጥረቶች ጨምሮ የመንግሥት ባለሥልጣናት ሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ስታቲስቲክስን በትክክል ሪፖርት ለማድረግ ጥረቶችን ያሳድጉ። • ከሲቪል ማህበረሰብ እንዲሁም መንግስታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች እና ከአለም አቀፍ ድርጅቶች ጋር በመተባበር በኢትዮጵያ ውስጥ የሰዎች ዝውውር መጠን ምን ያህል እንደሆነ በመመርመር በይፋ የሚገኝ አመታዊ ሪፖርት ማቅረብ።

ለፍትሕ ማቅረብ

መንግሥት በአጠቃላይ በጸረ-ሕገ ወጥ የሰዎች ዝውውር ላይ ሕግ የማስከበሩን ጥረት ከፍ አድርጓል፤ ይሁን እንጂ ትኩረት በማድረግ ላይ ያለው ባልተመጣጠነ ሁኔታ በውስጣዊ የወሲብ ሕገ ወጥ ዝውውር እና በጉልበት ብዝበዛ ለይ ሳይሆን በድንበር ተሻጋሪ ሕገ ወጥ ዝውውር ላይ ነው። በ2008 የወጣው ጸረ-ሕገወጥ የሰዎች ዝውውር አዋጅ ቁ. 909/2015 ለወሲብ ወይም ለጉልበት ሥራ ሰዎችን በሕገወጥ ማዘዋወርን ሕገ ወጥ አድርጎታል። ለእነዚህም ሕገ ወጥ ተግባራት በአዋቂነት የዕድሜ ደረጃ ላይ በሚገኝ ወንድ ተጠቂ ላይ ለደረሰ ጥቃት ከ15 እስከ 25 ዓመታት የእስር እና ከ150,000 እስከ 300,000 የኢትዮጵያ ብር ($4,7200 እስከ $9,430) ቅጣት፣ በአዋቂነት የዕድሜ ደረጃ ላይ ለደረሰች ሴት ተጠቂ እና ለህፃን ተጠቂ ከ25 ዓመት እስከ ዕድሜ ልክ እስራት እና ከ200,000.00 እስከ 500,000.00 የኢትዮጵያ ብር ($6,290 እስከ $15,720)፣ የገንዘብ ቅጣት ደንግጓል። እነዚህ ቅጣቶች በበቂ መጠን ጥብቅ የሚባሉ ሲሆኑ ለወሲብ ንግድ ከሚፈጸም ሕገወጥ ዝውውር አንጻር ለአስገድዶ መድፈር እና ለሌሎች ከፍተኛ ወንጀሎች ከተደነገጉት ጋር ተመጣጣኝ ናቸው። ፈቃድ የተሰጣቸውን የሠራተኛና አሠሪ አገናኝ ኤጀንሲዎችን ሥራ ይቆጣጠር የነበረው የሠራተኞች ልውውጥ

አገልግሎት አዋጅ ቁ. 923/2016፣ አንድ የቅጥር ኤጀንሲ የአዋጁን ድንጋጌዎች በሚጥስ ጊዜ የሚጣሉበትን ልዩ ልዩ ቅጣቶች የያዘ ሲሆን የሃሰት ማስረጃን ወይም ሰነዶችን ማቅረብ ወይም ሠራተኞችን ለመቅጠር ወይም ለማሰማራት ማስታወቂያ ማውጣት የወንጀል ኃላፊነትን እንደሚያስከትል ይደነግጋል፤ ሆኖም ግን የትኛው የወንጀለኛ መቅጫ ሕግ አካል ተፈጻሚነት እንዳለው ለይቶ አልወሰነም። በየካቲት 2012 የህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ሕገ-ወጥ የሰዎች አዘዋዋሪዎችን እንዲሁም ሰዎችን በድብቅ ማዘዋወርን ለመከላከል እና ለመግታት የወጣውን አዋጅ 1178/2020 አፀደቀ። ኤክስፐርቶች እንደዘገቡት አዋጁ ለመንግስት የፀረ-ሕገ-ወጥ ዝውውር እንቅስቃሴዎች የገንዘብ ድጋፍ በማድረጉ በመንግስት ኤጀንሲዎች መካከል ድርጅታዊ እና ቅንጅታዊ ተግዳሮቶችን መፍታት ችሏል። ይህ ሪፖርት ተዘጋጅቶ እስከወጣበት ጊዜ ድረስ መንግሥት አዋጁን በይፋ አላጸደቀውም ።

በ20 ዓመታት ውስጥ ለመጀመሪያ ጊዜ የኢቃቤ ህጉ ጽ/ቤት የድንበር ተሻጋሪ እና ውስጣዊ የወንጀል ሁኔታዎችን የሚመለከቱ ሁለት የተለያዩ የክስ መመስረቻ ሰነዶችን አቅርቧል። ድንበር ተሻጋሪ የሕግ አፈፃፀም ጥሰትን በሚመለከት ባለሥልጣናት 699 ህገ ወጥ ዝውውር ሊሆኑ የሚችሉ ጉዳዮችን መርምረው፣ 30 ተጠርጣሪዎች ላይ ክስ በመመስረት 1,042 ሕገወጥ አዘዋዋሪዎችን ጥፋተኛ ሆነው አግኝተዋል። ይህም የሚነጻጸረው በ 2007 በፀረ ህገ ወጥ ዝውውር አዋጅ መሰረት የድንበር ተሻጋሪ ህገ ወጥ ዝውውር ቀደም ባለው ዓመት ሪፖርት 535 ጉዳዮች ተመርምረው 1028 ድንበር ተሻጋሪ ሕገወጥ አዘዋዋሪዎች ጥፋተኛ ሆነው እንዲገኙ ከተደረገው ጋር ነው። ሆኖም ባለሥልጣናት ሕገወጥ የሰዎች ማዘዋወርን እና በድብቅ የሰዎች ዝውውርን ለመከላከል ካላቸው ዝንባሌ የ2011 እና የ2012 አንዳንድ ሁኔታዎች የደረሱ በማስመሰል ዓለም አቀፍ ድንበሮችን ህገ ወጥ በሆነ መንገድ ለማቋረጥ የሚሹ (በድብቅ)፤ እና ሌሎች ወንጀሎችን ለጉልበትም ሆነ ለወሲብ ንግድ አስገድዶ መበዝበዝን ጨምረው አካተዋል። ኢትዮጵያ ውስጥ ተጠቂዎችን የበዘበዙ አዘዋዋሪዎችን በኃላፊነት ለመጠየቅ የተደረጉ ጥረቶችን በተመለከተ የጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ ቢሮ የወሲብ ብዝበዛን ባካሄዱ ላይ 2,119 ክሶችን መርምረው ከእነዚህ ውስጥ 558 ጥፋተኛ ሆነው እንደተገኙ ገልጸዋል። በተጨማሪም ባለሥልጣናቱ በሀገሪቱ ውስጥ በግዳጅ የጉልበት ብዝበዛ የፈጸሙትን 153 አዘዋዋሪዎች መርምረው ጥፋተኛ ሆነው አግኝተዋል። ሙስና፣ በተለይም የፖሊስ እና የፍትህ ሙስናን ጨምሮ ጉቦ መጠየቅ ችግር ሆኖ ቀጥሏል። ሆኖም በሪፖርቱ ወቅት በሕገወጥ የሰዎች ማዘዋወር ወንጀል ውስጥ የሚካተት ኦፊሴላዊ የባለሥልጣናት ተሳትፎ አልተገኘም። እናም መንግሥት በሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ወንጀል ባለሥልጣናትን በተመለከተ ስለመመርመራቸው፣ ስለመከሰሳቸው ወይም ጥፋተኛ ሆነው ስለመገኘታቸው ሪፖርት አላቀረበም።

በሪፖርቱ ወቅት ሕገወጥ የሰዎች ማዘዋወርን እና በድብቅ የሰዎች ዝውውር ላይ የሚደርሰውን ሕገወጥ የሰዎች ማዘዋወርን ችግር ለመፍታት የሚረዱ 35 መርማሪዎችን እና ስድስት ዐቃቢያን ሕግን ያካተተ የስደት እና ሕገ-ወጥ የሰዎች ወንጀል ቡድን መቋቋሙን ባለሙያዎች አመልክተዋል። ቡድኑ በ 2012 የወሰዳቸውን ማንኛቸውንም እርምጃዎች ባለስልጣናቱ ሪፖርት አላደረጉም። የገንዘብ እና የአቅም ውስንነት በክልሉ ፖሊስ መረጃ የመሰብሰብ አቅም ላይ እንቅፋት ሆኖባቸዋል፣ እንዲሁም በክልሎች እና በፌዴራል መንግስት መካከል ውጤታማ ያልሆነ ቅንጅት የሕግ አፈፃፀም ጥረቶችን አሰናክሏል። መንግሥት ከውጭ ለጋሾች በሚገኝ የገንዘብ ድጋፍ በ2008 ለፌደራል እና ለክልል መንግስት ሠራተኞች ጸረ ሕገ-ወጥ ዝውውር ላይ ያተኮሩ ሥልጠናዎችን ለመስጠት ከዓለም ዓቀፍ ለጋሾች ጋር ያለውን አጋርነት ቀጥሎበታል።

ጥበቃ

መንግሥት በሕገ-ወጥ የድንበር ተሻጋሪ ዝውውር ሰለባዎችን ለመለየት እና እንክብካቤ እንዲያገኙ ለማድረግ ጥረቶችን ጨምሯል። ሆኖም ባለሥልጣናት ለወሲባዊ ንግድ እንደሚፈጸም ዝውውር ወይም የቤት ውስጥ አገልጋይነት ያሉ በአገሪቱ ውስጥ የሚካሄዱ የውስጥ ብዝበዛ ሰለባዎችን ለመለየት የሚያደርጉት ጥረት ከጉዳዩ መጠን ጋር ሲነጻጸር አሁንም በቂ አልሆነም። በ 2011 በቀረበው ሪፓርት ባለሥልጣናት 27,877 የድንበር ተሻገሪ ሕገወጥ ዝውውር ሰለባዎች ሊሆኑ ይችላሉ ተብለው (14,770 ወንዶች እና 13,107 ሴቶች) የጠረጠሩዋቸው በ 2010 10,100 ከሚሆኑ የጎልማሳ እና የልጆች ተጠቂዎች ቁጥር ጋር ሲነጻጸር ከእነዚህ መካከል አብዛኛዎቹ ኢትዮጵያን ለቀው ወደ ውጭ አገር ለመሄድ ፍላጎት የነበራቸው መሆኑ ሲለይ ሕገወጥ አዘዋዋሪዎች በወሲባዊ ንግድ ወይም በግዳጅ የጉልበት ብዝበዛዎች መጠቀማቸው ግልጽ አይደለም። በተጨማሪም፣ ጥር 2012 በህግ ማስከበር እንቅስቃሴዎች ወቅት ባለስልጣናት 62 ህፃናት ተጠቂዎችን ለይተው እንዳገኙ ሚዲያዎች ዘግበዋል። ከድንበር ተሻጋሪ ሕገወጥ ዝውውር አንፃር የጠቅላይ ኢቃቤ ህግጽ/ቤት እንዳስታወቀው በአዲስ አበባ የሚገኙ አራት መጠለያ ተቋማት ውስጥ የፍትህ እና የጥበቃ ማዕከላት እንደዘገቡት ለ 2,119 የወሲብ ንግድ ተጠቂዎች (2,043 ሴት እና 76 ወንዶች) እንዲሁም 153 የሚሆኑ የጉልበት ብዝበዛ ሰለባዎች በሕግ አስከባሪዎች ምርመራዎች ወቅት ተለይተው ተገኝተዋል። በሪፖርቱ ዓመት የውስጥና የመንግስት መደበኛ የአሰራር ሂደቶች የድንበር ተሻጋሪ ሕገወጥ የሰዎች ዝውውር ሰለባዎችን ለመለየት መንግሥት ወጥ የሆነ የአሰራር መመሪያ በስፋት የሚያሰራጭ ወይም የሚተገብር መሆኑን ሪፖርት አላደረገም። በቦሌ ዓለም አቀፍ አውሮፕላን ማረፊያ እና በየብስ ድንበር መተላለፊያዎች ላይ ያሉ ባለሥልጣናት ከውጭ አገር የሚመለሱትን ኢትዮጵያውያን ለመለየት ከዓለም አቀፍ ድርጅት ጋር በመተባበር ሰርተዋል። ታዛቢዎች ለቃለ መጠይቅ የተመደበው ጊዜ ተጎጂዎችን ለመለየት በቂ አለመሆኑን የተመለከቱ ሲሆን የሚመለሱት ሰዎች ብዛት ደግሞ የተመደበውን ጊዜ ከፍ በማድረግ ተግዳሮቶችን ፈጥሮባቸዋል።

መንግሥት ከለጋሽና ከአለም አቀፍ ድርጅት ጋር በመተባበር አገራዊ የማስተላለፍ (referral) ሥርዓትን ዘርግቷል።ባለሞያዎች በብሔራዊ የማስተላለፍ (ሪፈራል) ዘዴ ለተጠቂዎች የሚቀርቡላቸው ጠንካራ የመከላከያ እርምጃዎች ውጤታማ እንደሆኑ ገልፀዋል። ሆኖም በሪፖርቱ ወቅት የማስተላለፍ ዘዴውን ስለማሰራጨቱም ወይም ስለመጠቀም ሪፖርት አላደረገም። የክልል መስተዳድሮች ከአካባቢያዊ እና ከፌደራል ፖሊስ ጋር በመተባበር ቁጥራቸው ያልታወቀ ተጠቂዎችን ወደ መጠለያዎች እና ሌሎች የመከላከያ አገልግሎቶች በመምራት ተግባራዊ አድርገዋል።

ባለስልጣናቶች በአፋር እና በመተማ ከአለም አቀፍ ድርጅት ጋር በመንቀሳቀስ ሁለት የስደት ተመላሽ ማዕከሎችን መስርተው ከኪራይ ነፃ የሆኑ መገልገያ ተቋማት መስጠታቸውን ቀጥለዋል ። ከገጠር ወደ ከተማ የሚመጡ ተጠቂ ህፃናትን ጣልቃ ገብቶ በመለየት መንግሥት በአዲስ አበባ እና በሌሎች ዋና ከተሞች ውስጥ የአዘዋዋሪ ሠለባ ህጻናትን የሚጠብቁ እና የሚንከባከቡ ተግባራዊ አካላትን አቋቁሟል ። ውስጣዊ የሕፃናት ዝውውር ሰለባዎችን እንዲለዩ የሰለጠኑ የፖሊስ እና በሲቪል አገልግሎት የመጓጓዣ ሰራተኞች ቁጥራቸው ያልታወቀ የተጠለፉ ሕፃናትን ወደ አካባቢያቸው መጠለያዎች መርተዋቸዋል። ባለስልጣናት መጠለያን፣ ምግብን፣ ትምህርትን እና የህክምና እርዳታን ማመቻቸት እንዲሁም በተቻለ መጠን ቤተሰቦችን መልሶ ማገናኘት ችለዋል። ለወንዶች ሕገወጥ የሰዎች ዝውውር ሰለባዎች የእንክብካቤ እጥረት መኖሩ ቀጥሏል።

የመንግሥት ባለሥልጣናት እንዳስታወቁት በ2018 ከሳውዲ አረቢያ ከ2,600 የሚበልጡ ኢትዮጵያውያንን ከመመለስ ጋር ሲነፃፀር ቀደም ሲል ከተጠቀሱት 27,877 ተጠቂዎች ሊሆኑ ከሚችሉ 7,545 ለሚሆኑት የመልሶ ማቋቋምና የሥራ ስልጠና እንደተሰጠ ተገልጿል። በተጨማሪ በጥምቅት 2012 ከሳዑዲ አረቢያ ውስጥ በሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ተጠቂ ሊሆኑ የሚችሉ 400 ኢትዮጵያውያንን መንግስት መመለሱን የዜና ማሰራጫ ዘግቧል። መንግሥት ዜጎቹን በሙሉ ለማስመለስ የሚያስችል የገንዘብ እጥረት ስለነበረበት ጉዳዩ በሚመለከታቸው አገራት ውስጥ ተጠቂዎች ማንነታቸውን የሚገልጽ መታወቂያ እንዲያገኙ ረድቷል፤ አንዳንድ ጊዜም ለተመላሾች የአየር መጓጓዣ ቅናሽ ይደረግላቸው ዘንድ ተደራድሯል። በባህረ-ሰላጤ ሀገራት ላሉ ተጠቂዎች አንዳንድ የኢትዮጵያ ዲፕሎማሲያዊ መልእተኞች በግቢዎቻቸው ውስጥ ጊዜያዊ መጠለያ የሰጡ ሲሆን የየሚስዮኑ መልእክተኞች ተጠቂዎችን በመወከል ከአስተናጋጅ የመንግሥት ባለሥልጣናት ጋር ይነጋገራሉ። የ2007 ፀረ-ሕገ-ወጥ የሰዎች ማዘዋወር አዋጅ የተጎጂዎችን ጥበቃ እና የመልሶ ማቋቋም ጥረቶችን የሚደግፍ ሂሳብ ሕገ ወጥ አዛዋዋሪዎችን ገንዘብ በመቅጣት እና የእነርሱን ንብረቶች ወርሶ በመሸጥ የገንዘብ ምንጭ መስርቷል። የውጭ ለጋሾች እና ዓለም አቀፍ ድርጅቶች ይህ የገንዘብ ምንጭ እንዲያድግ ረድተዋል። ሆኖም እንደ አለፈው ዓመት መንግሥት የገንዘብ ምንጩን ለማስተዳደር የፋይናንስ ክፍፍሎችን ለመጀመር ጥረት አላደረገም።

ባለስልጣናት በአንዳንድ ሁኔታዎች ሠለባ ለሚሆኑ ሰዎች በሕገ-ወጥ አዘዋዋሪዎች ላይ ምርመራ ለማካሄድ እና ክስ ለመመስረት እንዲረዱ የሚያበረታቱ ቢሆንም ባለሥልጣናት በእነዚህ ሂደቶች ውስጥ ንቁ ሚና የተጫወቱ ሰለባዎችን ቁጥር ሪፖርት አላደረጉም። መንግሥትይህንን ለማሳካት የሕግ ወይም ሌላ ድጋፍ ስለማመቻቸቱ ግልፅ አይደለም። ቀደም ሲል በነበረው የሪፖርት ጊዜ የተቋቋመው ልዩ የምስክርነት መከላከያ አካል በ2012 ማንኛውንም አይነት እርምጃ ስለመውሰዱ መንግሥት ሪፖርት አላደረገም። የጠቅላይ ፍርድ ቤት ባለሥልጣናት ቀደም ሲል ልጆች በሕገወጥ የሰዎች አዘዋዋሪዎች ላይ በቪዲዮ አማካኝነት መመሥከር መቻላቸውን ተናግረዋል። በ2012 ባለስልጣናት በሕግ አስከባሪ ኤጀንሲዎች እና በአገልግሎት አቅራቢዎች መካከል ቅንጅት እንዲዳብር ለማድረግ መንግስታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች ጋር የመግባቢያ ሰነድ (MOU) ፈርመዋል ። መንግሥት አገልግሎት ሰጭዎች በሙሉ በሕግ ሂደቱ ወቅት ለተጠቂዎች ተገቢውን እንክብካቤ ማድረጋቸውን ይህ ሰነድ (MOU) ያረጋግጣል ብሎ ያስባል።

አዋጅ ቁጥር 909/2015 የውጭ አገር ዜጎች የሆኑ ተጠቂዎች ጊዜያዊ የመኖሪያ ፈቃድ ወይም ወደ አገር የመመለሻ እርዳታ እንደአስፈላጊነቱ እንዲያገኙ ይፈቅዳል። መንግሥት በሪፖርቱ ወቅት ማንኛውም ተጠቂ ከአገር የማስወጣት ድጋፍ ማግኘቱን የሚገልጽ ዘገባ አላቀረበም። የ2007 ፀረ-ሕገወጥ ሰዎች የማዘዋወር ድንጋጌ በምስክሮች እና መረጃ በሚያቀብሉ የሕገ-ወጥ ዝውውር ሰለባዎች ደንብ (ቁጥር 699/2010) መሰረት አዘዋዋሪዎች ሕገ-ወጥ ድርጊቶችን በቀጥታ እንዲፈጽሙ ቢያደርጓቸው ለወንጀል ክስ ከለላ መስጠትን ይጨምራል። ያለበቂ ማጣራት ወይም ያለ እሥራት፣ ያለቅጣት ወይም አዘዋዋሪዎች በህገወጥ መንገድ በ2012 ወንጀል እንዲፈጽሙ ቢያስገድዷቸው የአዘዋዋሪ ሠለባዎችን መንግስት ወዲያውኑ ከአገር ስለማስወጣቱ የሚያመለክቱ ሪፖርቶች የሉም። ሆኖም ባለፉት ዓመታት ውስጥ አንዳንድ ተጠቂዎች በሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ጉዳዮች ላይ የየበኩላቸውን ምስክርነት ለመስጠት እየጠበቁ ሳሉ መንግስት በፖሊስ ጣቢያዎች ውስጥ እንዲቆዩ ያደረገ ሲሆን መደበኛ የማንነት እና የማጣቀሻ አሠራሮች ለጊዜያዊ አፈፃፀም ሲሰጡ ባለስልጣናት ያልታወቁ የሕገ-ወጥ አዘዋዋሪዎች ተጠቂዎችን በቁጥጥር ስር እንዲውሉ ወይም ከሀገር እንዲወጡ ሊያደርጓቸው ይችሉ ነበር።

መከላከል

መንግሥት ሕገወጥ የሰዎች ዝውውርን ለመከላከል የሚያደርገውን ጥረት ቀጥሏል። ፀረ-ሕገ-ወጥ የሰዎች ማዘዋወር እና በድብቅ የሰዎች ማዘዋወር ግብረ ሃይል በሪፖርቱ ወቅት ቢያንስ አንድ ጊዜ መንግስታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች፣ ከዓለም አቀፍ ድርጅቶች እና ከለጋሾች ጋር መተባበርን ቀጥሏል። ግብረ ኃይሉ እራሱን በአራት ንዑስ ቡድን አደራጅቷል፤ እነርሱም መከላከል፣ ጥበቃ፣ ክሶች እና አጋርነቶች ናቸው። ባለስልጣኖች የወቅቱ ፀረ-ሕገወጥ የሰዎች ማዘዋወር አገራዊ የድርጊት መርሃ ግብር አልነበራቸውም። በጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ እና በሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር (MOLSA) የሚመራው ግብረ ኃይል በገጠር ማህበረሰቦች ውስጥ በመዘዋወር ህገ ወጥ ዝውውር በሚያስከትላቸው ጉዳቶች ላይ ግንዛቤ ማሳደግ ቀጥሏል። ባለሥልጣናት ቀደም ሲል ተቋቁመው የነበሩ "የማህበረሰብ መወያያ" ስብሰባዎች መቀጠላቸውን ሪፖርት አላደረጉም።

ምንም እንኳን መንግሥት በ2008 የሥራ ቅጥር አዋጅን ቢያሻሽልም አሁን ባለው የሪፖርት ወቅት አዋጁ ሙሉ በሙሉ በተግባር ላይ አልዋለም። የተሻሻለው በውጭ አገር የሥራ ቅጥር አዋጅ የግል የሥራ ቅጥር ኤጀንሲዎች በበላይነት ቁጥጥር ማድረግ፣ በውጭ አገር በሚገኙ የኢትዮጵያ ኤምባሲዎች ውስጥ የሥራ ስምሪት ምደባዎች እንዲኖሩ እንዲሁም ስደተኞቹን ለመለየት እና ለማሠልጠን የአንድ ገለልተኛ ኤጀንሲን መመስረት ይጠይቃል። ሪፖርቱ በተዘጋጀበት ወቅት 13 ያህል የሠራተኛ ሹሞች የውጭ አገር ሀላፊ ሆነው እንዲያገለግሉ እና በኳታር፣ በሳዑዲ አረቢያ እና በተባበሩት አረብ ኤምሬቶች የሚሰሩ ኢትዮጵያውያንን የሚወክሉ ሲሆን የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ለሥልጠናው ቦታ መስጠቱን አሳውቋል። በተጨማሪም በጠቅላይ ዐቃቤ ሕግ እና በሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር (MOLSA) የገጠር ህብረተሰብን በሕገ-ወጥ የሰራተኞች መልማዮች ሊያጋጥም የሚችለውን አደጋ ለማስተማር ለክልል ኃላፊዎች ስልጠና ተሰጥቷል።

በአዋጅ 923/2008 ሁለት ተጨማሪ አንቀጾች ታሳቢ ተደርገዋል፤ እነዚህም ለባዕዳን የሥራ ስምሪት ፈቃድና ማስታወቂያ ማስተላለፍ ሲሆኑ እንዲሁም የተሻሻለው የሥራ ስምሪት አዋጅን የጣሱ የቅጥር ኤጀንሲዎች ቅጣቶች (ለምሳሌ፣ የሐሰት ማስታወቂያ፣ የፓስፖርት መውረስ እና የመብቶች ጥሰቶች) ይገኛሉ። የተሻሻለው አዋጅ የሥራ ስምሪት ኤጀንሲዎች የሕገ-ወጥ የሰዎች ዝውውር ሰለባዎችን ለመርዳትና ለማስመለስ ባለስልጣናቱ የሚጠቀሙበት አንድ ሚሊዮን የኢትዮጵያ ብር እንደ ኢንሹራንስ (31,450 ዶላር) ባንክ ውስጥ እንዲያኖሩ ያዛል። በሪፖርቱ ወቅት ለማንኛውም የቅጥር ኤጀንሲዎች እነዚህን ለማመልከቻ መሟላት ያለባቸውን ግዴታዎች መንግስት ሪፖርት አላደረገም።

ምንም እንኳን መንግሥት በውጭ አገራት የሚሰሩትን ሠራተኞች መብት ያስከብሩ ዘንድ የመንግሥት ሹማምንትን ያሠለጠነ ቢሆንም ከሳዑዲ አረቢያ ጋር ቀደም ባለው የሪፖርት ወቅት የተደረገውን የሁለትዮሽ ስምምነት ባለሥልጣናት ሙሉ በሙሉ ሥራ ላይ መተግበራቸውን ሪፖርት አላደረጉም። በሪፖርት ዓመቱ መንግሥት ከኩዌት፣ ከኦማን እና ከተባበሩት አረብ ኤምሬቶች ጋር በቅጥር ውሎች ላይ የሁለትዮሽ ስምምነቶችን ተፈራርሟል። ኢትዮጵያ ከዮርዳኖስ፣ ከኳታር እና ከሳዑዲ አረቢያ ጋር በስራ ላይ ያሉ ስምምነቶች ነበሯት። እነዚህ ስምምነቶች ሲፈረሙ የሥነምግባር ምልመላ፣ ሕጉን በሚጥሱ ላይ የሕግ መፍትሄዎች እንዲሁም የኢትዮጵያን ሠራተኞች በእኩልነት ለመጠበቅ፣ ማለትም ለእኩል ሥራ እኩል ደመወዝ፣ ተገቢ የሥራ ሰዓቶች እና እረፍት የመስጠት ግዴታ እንዳለባቸው ይዘረዝራሉ። የኢትዮጵያ ባለስልጣናት በመላው አገሪቱ ላሉ ልደቶች ምዝገባ የሚውል የ2012ን ሕግ ለመተግበር ጥረታቸውን ቀጥለዋል፤ ሆኖም ወጥነት ያለው የብሔራዊ መታወቂያ ካርድ አለመኖር የሕጉን አፈፃፀም የሚያደናቅፍ ሆኖ ቆይቷል። የወረዳ ደረጃ መታወቂያ ካርዶች ቀጣይነት መፈቀድ ለማጭበርበር ተመቻችቷል። የውጭ ለጋሾች ለኢትዮጵያ ሰራዊት ዓለም አቀፍ የሰላም ማስከበር ተልእኮዎችን ለማሰፈጸም ወደ ውጭ ከመላካቸው በፊት ስለ ፀረ-ሕገወጥ የሰዎች ዝውውር ስልጠና ሰጥተዋል። የወሲብ ንግድ ድርጊቶችን ፍላጎት ለመቀነስ መንግሥት ጥረቶቹን ሪፖርት አላደረገም።

የሕገወጥ ዝውውር ገጽታ

ላለፉት አምስት ዓመታት እንደተዘገበው ሕገወጥ አዘዋዋሪዎች በኢትዮጵያ ውስጥ የአገር ውስጥ እና የውጭ ተጠቂ ዜጎችን ይበዘብዛሉ፣ እንዲሁም ሕገወጥ አዘዋዋሪዎች በውጭ ሀገር ያሉ ተጠቂ ኢትዮጵያውያንን ይበዘብዛሉ። ታዛቢዎች እንደዘገቡት ማናማሳስ በመባል የሚታወቀው በውጭ አገር መሥራት ስለሚያስገኛቸው መረጃዎች የሚያጋሩ የታመኑ የማህበረሰብ አባላት - በውጭ አገር መሥራት የሚያስገኘውን ጥቅም በማለት ዘርዝረው የውስጥ እና የውጪ ዝውውርን በማመቻቸት ቁልፍ ሚና እንደሚጫወቱ ታዛቢዎች ዘግበዋል። አነሰተኛ ኢኮኖሚያዊ ዕድሎች እና አሳሳቢ ድህነት፣ እንዲሁም ከቤተሰብ ግፊት ጋር ተዳምሮ በሺዎች የሚቆጠሩ ኢትዮጵያውያን ይበልጡን ከ30 ዓመት እድሜ በታች ሆነው ያላገቡ ግለሰቦችን ጨምሮ በዋናነት በጅቡቲ ወይም በሶማሊያ በኩል ወደ የመን ከዚያም ወደ ሳዑዲ አረቢያ እና አውሮፓ ለመጓዝ ይገደዳሉ። ወደ ኬንያ ሕገወጥ ድንበር የማቋረጥ መበራከቱ እየቀጠለ ሲሆን፣ ተጠቂዎች ወደ ደቡብ አፍሪካ በመዝለቅ ከዛም አሜሪካ ወይም ካናዳ ለመድረስ በኢኩዋዶር በኩል ይበራሉ። በብዛት ያልተለመደው መንገድ ሜዲትራንያንን ተሻግሮ በመጨረሻም አውሮፓ ለመድረስ በሱዳን እና በሊቢያ በኩል መጓዝ ነው። ሪፖርቶች እንደሚያመለክቱት ሕገወጥ አዘዋዋሪዎች ጉዞአቸውን በፈቃደኝነት የጀመሩ ኢመደበኛ የሆኑ ኢትዮጵያውያን ስደተኞችን በሽግግር አገራት እና በሚደርሱበት አገራት አስገድደው በወሲብ ንግድ ወይም በጉልበት ሥራ ላይ እንዲሰማሩ ያደርጋሉ። የመንግሥት ባለሥልጣናት እና የዓለም አቀፍ ድርጅቶች እንደሚያሰሉት ወደ ሳዑዲ አረቢያ ከተጓዙ አምስት ሚሊዮን ያህል ኢትዮጵያውያን መሃከል በግምት 70 በመቶውን አዘዋዋሪዎች አስገድደው በጉልበት ሥራ ላይ ያሰማሯቸዋል። በአጠቃላይ ወጣት ወንዶችና ሴቶች በሰሜን ምዕራብ በኩል በሱዳን አድርገው ወደ አውሮፓ ይፈልሳሉ፤ ወጣት

ሴቶች ደግሞ በሳዑዲ አረቢያ የቤት ውስጥ ሥራ ለማግኘት በማሰብ በኤርትራ ወይም በጅቡቲ በኩል ይጓዛሉ። ከ80-90 ከመቶው የኢትዮጵያ የጉልበት ፍልሰትን የሚወክሉ መደበኛ ያልሆኑ ስደተኞች ሳዑዲ ዓረቢያ ዋናው መናኸሪያቸው ነው። ታዛቢዎች እንደሚጠቁሙት በግምት 400,000-500,000 የሚሆኑት ኢትዮጵያውያን ትክክለኛ የጉዞ ሰነድ ሳይኖራቸው እዚያ ይኖራሉ፤ ይህም አብዝቶ ለጥቃት ስለሚዳርጋቸው ለአስገድዶ የወሲብ ንግድም ሆነ በጉልበት ሥራ ላይ በመስራት ለአዘዋዋሪዎቹ ብዝበዛ ያጋልጣቸዋል። በሊባኖስ፣ በሳዑዲ አረቢያ እና በሌሎች የመካከለኛው ምስራቅ አገራት አንዳንድ ቤተሰቦች በቤት ውስጥ የሚሰሩ ኢትዮጵያውያን ሴቶችን ይበዘብዛሉ፣ እንዲሁም ለአካላዊና ለስሜታዊ ጥቃት ይዳርጋሉ። በባህሬን፣ በዮርዳኖስ፣ በኩዌት፣ በሊባኖስ፣ በኦማን፣ በኳታር፣ በሳዑዲ አረቢያ እና በተባበሩት አረብ ኤምሬትስ የተለመደው ካፋላ የስፖንሰርሺፕ ስርዓት የቤት ሰራተኞችን ከአንድ አሰሪ ጋር በማያያዝ የመንቀሳቀስ ነፃነታቸውን ይከላከላል። በመካከለኛው ምስራቅ ለስራ ወደ ሌላ ቦታ የሚሰደዱ ወይም በስደት ያሉ አሠሪዎችን ጥለው የሚሄዱ ኢትዮጵያውያን ሴቶች ለወሲብ ንግድ ሕገወጥ ዝውውር ተጋላጭ ናቸው። የኢትዮጵያ ወንዶች እና ወንዶች ልጆች ወደ ባህረ ሠላጤ አገራት እና ወደ ሌሎች የአፍሪካ አገራት ይሰደዳሉ። የተወሰኑትን ሕገወጥ አዘዋዋሪዎች በግዳጅ በጉልበት ሥራ ላይ አሰማርተው ይጠቀሙባቸዋል።

በአገሪቱ ውስጥ ሕገወጥ አዘዋዋሪዎች ይበልጡን ተጠቂዎችን በቤት ውስጥ አገልግሎት፣ በግዳጅ የጉልበት ሥራ እና በከተሞች ውስጥ የወሲብ ንግድ ለይ በማሰማራት ይጠቀሙባቸዋል። ባለሞያዎች የምርምር እጥረት መኖር የወንጀል መጠን ምን ያህል እንደሆነ እንዲሁም ከመንግስት የሚሰጠውን ምላሽ በተሟላ ሁኔታ ለመረዳት እንቅፋት ይፈጥራል ይላሉ። የተሻሉ የህይወት ተስፋዎችን በሐሰት በመንዛት የሰራተኛ መልማዮች አዘውትረው በኢትዮጵያ ሰፊ የገጠር አካባቢዎች ውስጥ ባሉ ወጣቶች ላይ ያተኩራሉ ። የአገር ውስጥ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች እንደሚገልጹት የውስጥ ዝውውር ተጠቂዎች ቁጥር ከውጪ አገር ዝውውር ጋር ሲነጻጸር ቁጥራቸው በጣም ከፍ ያለ ነው ይላሉ፤ በተለይ ሕጻናት ለወሲብ ንግድ እና ለቤት ውስጥ ሠራተኝነት ይጋለጣሉ። ፍትሃዊነት እና ኢኮኖሚያዊ ዕድል ባለመገኘቱ ምክንያት በከፊል ለህገወጥ ዝውውር የተጋለጡ እና 1.7 ሚሊዮን ገደማ የሚገመቱ ተፈናቃዮች የችግራቸው መንስኤዎች ግጭት እና ድርቅ ናቸው። በኢትዮጵያ ውስጥ የሚሰሩ ሰሜን ኮሪያውያን ምናልባት በሰሜን ኮሪያ መንግሥት እንዲሠሩ ተገድደው ይሆናል።

መደበኛ ያልሆነ ስደትን በገንዘብ በመደገፍ ቤተሰቦች ትልቅ ሚና መጫወታቸውን የቀጠሉ ሲሆን ልጆቻቸው ወደ ውጭ ሀገር ወይም ወደ ኢትዮጵያ ከተማ አካባቢዎች ለስራ እንዲሄዱ ያስገድዷቸዋል ወይም ይገፋፏቸዋል። የዓለም አቀፍ ድርጅት ግምገማ እንደሚጠቁመው አብዛኛዎቹ ሕገወጥ አዘዋዋሪዎች አነስተኛ አካባቢያዊ አንቀሳቃሾች መሆናቸውን ነው፣ እነሱም ብዙውን ጊዜ ከተጠቂዎች ማህበረሰብ የወጡ ግን በጥሩ ሁኔታ የተዋቀረ የስልጣን ተዋረድ ያላቸው፣ የተደራጁ የወንጀል ቡድኖች እንዲሁም መደበኛ ያልሆነ ሽግግርን የሚያመቻቹ ምናልባትም አንዳንድ በድብቅ ሰዎች አዘዋዋሪዎችን የሚጠቀሙ ናቸው። አንዳንድ ቤተሰቦች እና የሴተኛ አዳሪ ቤት ባለቤቶች በኢትዮጵያ ውስጥ ድሃ ከሆኑ የገጠር አካባቢዎች ልጃገረዶች ላይ በማትኮር ለቤት ውስጥ አገልግሎት እና ለወሲብ ንግድ ያዉሏቸዋል። አንዳንድ ነጋዴዎች ደግሞ ወንዶች ልጆችን በባህላዊ ሽመና፣ በግንባታ፣ በግብርና እና በጎዳና ንግድ ላይ ለጉልበት ሥራ ይጠቀሙባቸዋል። የሴተኛ አዳሪ ቤት ባለቤቶች በአዲስ አበባ ማዕከላዊ ገበያ አንዳንድ ሴት ልጆችን ለወሲብ ንግድ በማሰማራት እንደሚበዘብዟቸው የሚጠቁሙ ሪፖርቶች አሉ። አንዳንድ ቤተሰቦች እና የሴተኛ አዳሪ አቃጣሪዎች ኢትዮጵያውያን ሴቶችን በቤት ውስጥ አገልግሎት እና በወሲብ ንግድ በአጎራባች የአፍሪካ አገራት በተለይም በጅቡቲ እና በሱዳን ውስጥ ይበዘብዟቸዋል። አንዳንድ የንግድ ባለቤቶች፣ ቤተሰቦች እና የወንጀል አካላት ወንድ ልጆችን በወንጀል እንቅስቃሴዎች ውስጥ እንዲሳተፉ ከማስገደድ በተጨማሪ ጅቡቲ ውስጥ በሱቅ ረዳትነት፤ በቤት ሠራተኝነት፤ እና መንገድ ላይ በመለመን እያሰማሩ ይገለገሉባቸዋል።